

Lausunto

24.05.2024

Asia: VN/23232/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta ja eräksi muiksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Amnesty International on maailman suurin ihmisoikeusjärjestö, jonka toiminta perustuu yksittäisten ihmisten tuelle. Tukijoita on 10 miljoonaa, 150 maassa eri puolilla maailmaa. Amnesty on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. Amnesty työskentelee kansainvälisesti ja Suomessa laaja-alaisesti ihmisoikeuksien edistämiseksi.

Amnesty International Suomen osasto kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon asiassa ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta ja eräksi muiksi laeiksi arvioidaan myös lakia kansainvälisen avun antamista ja pyytämistä koskevasta päätöksenteosta (418/2017), mutta siihen ei ehdoteta muutoksia.

Kyseisen lain 1§:ssä mainitaan, että lain nojalla tehtävissä päätöksissä tulee ottaa huomioon ”Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan (SopS 1/1956) päämäärät ja periaatteet sekä muut kansainvälisen oikeuden säännöt”.

Amnesty International esittää, että tätäkin lakia muutettaisiin täsmentämällä 1§:ssä mainitut muut kansainvälisen oikeuden velvoitteet. Keskeisistä Suomea koskevista kansainvälisen oikeuden velvoitteista lakiin tulisi kirjata ainakin Kansainvälinen asekauppasopimus (SopS 33/2014) ja EU:n sotilasteknologiaa ja puolustustarvikkeiden vientiä koskeva yhteinen kanta (2008/944/YUTP).

Asekauppasopimuksessa ja EU:n yhteisessä kannassa ei erotella valtioilta tulevaa aseapua ja kaupallista vientiä, vaan säännökset koskevat yhtä lailla molempia, niin sotilas- kuin siviiliaseitakin. Molempiin sisältyy oleellisena osana riskiarvion tekeminen siitä vaarasta, että aseita käytettäisiin ihmisoikeusloukkauksiin tai kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkauksiin.

Kaupallisessa viennissä tämän riskiarvion tekee ulkoministeriön asevalvontayksikkö, mutta esimerkiksi Ukrainaan tämän lain perusteella annetun aseavun kohdalla yksikköä ei ole kuultu, vaan

riskiarviot on ilmeisesti tehty puolustusministeriön sisällä. Useista tiedusteluista huolimatta emme ole saaneet vastauksia kysymyksiimme siitä, kuka näitä arvioita tekee, minkälaisella osaamisella ja millaisin kriteerein, ja miksi ulkoministeriön asiantuntijaelin on sivuutettu tämän avun antamisen kohdalla.

Emme löydä kansainvälisoikeudellisia perusteluja tälle poikkeavalle käytännölle eikä tiedossamme ole muita syitä, miksi puolustustarvikeavun toimittamisen yhteydessä olisi tarkoituksenmukaista toimia riskiarviointien suhteen toisin kuin muissa vientilupamenettelyissä.

Amnesty ei kyseenalaista Ukrainaan annettua apua. Koska Ukrainaan annetun avun kohdalla on tosiasiallisesti muutettu vallitsevia käytäntöjä ja lainsäädäntö on asiassa epätasua, lakia olisi hyvä tarkentaa tai ainakin asetuksella täsmentää, miten nämä ”muut kansainvälisen oikeuden säännöt” otetaan päätöksenteossa huomioon.

On ensisijaisen tärkeää varmistaa, että tulevaisuudessa Suomi tekee kaikki asekauppasopimuksen sekä EU:n yhteisen kannan edellyttämät riskiarviointitimet kaikissa ase- ja patruunaviennissään täysmääräisesti ja asianmukaisesti. Siksi lakia kansainvälisen avun antamisesta tulisi tarkentaa siten, että siihen lisätään yllä mainitut sopimukset ja tarkennetaan prosessit, joilla riskiarviot tehdään.

Kansainvälistä asekauppasopimusta neuvoteltaessa Suomella oli merkittävä rooli. Suomi oli yksi sopimusta ehdottaneista valtioista ja toimi siten yhtenä koko prosessia ohjaavana tahona ns. co-sponsors -ryhmän kautta. Sopimusta pidetäänkin yhtenä Suomen ulkopolitiikan suurena saavutuksena. Tästäkin näkökulmasta olisi tärkeää, että Suomi myös toimisi esimerkillisenä sopimuksen noudattajana ja toimeenpanijana

Kunnioitettavasti

Frank Johansson

Toiminnanjohtaja

Johansson Frank
Amnesty International Suomen osasto